Scientific quarterly (scientific-research article) of Islamic world political research
Vol. 15, No. 1, Spring 2025, 47-66
DOI: 10.21859/priw-150103

Investigating the impact of good governance on economic growth in selected Islamic countries and industrialized countries: GMM approach

Ebrahim Zarrini[1]

Date of Received: 2024/10/04 **Date of Acceptance**: 2025/02/13

Abstract

Good governance is one of the most important indicators of economic growth in today's world. Without political stability, proper laws and regulations, freedom of speech, reduction of corruption level and effectiveness of government policies, reaching high levels of development is very difficult and sometimes even impossible. Considering the conditions of governance in Islamic countries, in this study, the effects of good governance indicators on economic growth during the period of 1996-2020 with the quantile regression approach It was investigated and analyzed in selected Islamic countries including Iran, Saudi Arabia, Iraq, Turkey, UAE, Qatar, Pakistan, Malaysia, Indonesia and 5 industrialized countries Russia, England, France, America, China, South Korea. And the findings of this study showed that among the indicators of good governance, the index of the right to express opinion and answer, the index of political stability, the index of efficiency and effectiveness of the government and the index of the rule of law have a positive and significant effect on economic growth in the countries under consideration. has studied Corruption control index also had a negative

1. Assistant Professor Department of Economics, Payame Noor University, Tehran, Iran , e.zarrini@pnu.ac.ir

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA...

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

and significant effect on economic growth. Also, based on other results of this study, foreign trade, human capital and gross fixed capital formation have also had a positive and significant effect on economic growth.

Keywords: good governance, economic growth, GMM approach

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، انجمن مطالعات جهان اسلام
فصلنامه علمی (مقاله علمی – پژوهشی) پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال پانزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴، صص ۶۶ – ۴۷

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۵۰۱۰۳

بررسی تاثیر حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی در کشورهای اسلامی منتخب و کشورهای صنعتی: رویکرد GMM

ابراهیم زرینی[۱]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۵

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

چکیده

حکمرانی خوب یکی از مهم‌ترین شاخص‌های موثر بر رشد اقتصادی در جهان امروز است. بدون وجود ثبات سیاسی، قوانین و مقررات مناسب، آزادی بیان، کاهش سطح فساد و همچنین اثربخشی سیاست‌های دولت، رسیدن به سطوح بالای توسعه بسیار سخت و گاهی حتی غیرممکن است. با توجه به شرایط حکمرانی در کشورهای اسلامی در این مطالعه اثرات شاخص‌های حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی را طی دوره زمانی ۲۰۲۰-۱۹۹۶ با رویکرد رگرسیون چندکی در کشورهای منتخب اسلامی شامل ایران، عربستان، عراق، ترکیه، امارات، قطر، پاکستان، مالزی، اندونزی و ۵ کشور صنعتی روسیه، انگلستان، فرانسه، امریکا، چین، کره جنوبی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت و یافته‌های این مطالعه نشان داد که در بین شاخصه‌ای حکمرانی خوب، شاخص حق اظهار نظر و پاسخگویی، شاخص ثبات سیاسی، شاخص کارآیی و اثربخشی دولت وشاخص حاکمیت قانون اثر مثبت و معنی‌داری بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد مطالعه داشته است. شاخص کنترل فساد نیز اثر منفی و معنی‌داری بر رشد اقتصادی داشته است. همچنین براساس سایر نتایج این مطالعه، تجارت خارجی، سرمایه انسانی و تشکیل سرمایه ثابت ناخالص نیز اثر مثبت و معنی‌داری بر رشد اقتصادی داشته‌اند.

واژه‌های کلیدی: حکمرانی خوب، رشد اقتصادی، روش GMM.

۱. استادیار گروه اقتصاد، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران ، e.zarrini@pnu.ac.ir

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

مقدمه

نتایج مطالعات گسترده نشان داده است که توزیع درآمد جهانی، دارای یک الگوی توزیع بسیار نابرابر است و کیفیت زندگی در کشورهای مختلف نیز بسیار متفاوت است (آسم‌اغلو و همکاران،[1] ۲۰۰۸؛ امارا و جانسا،[2] ۲۰۱۴؛ هازرنا و همکاران،[3] ۲۰۱۹؛ فواز و همکاران،[4] ۲۰۲۱). به عنوان مثال، مرور داده‌های درآمد سرانه در سال ۲۰۲۰ نشان داده است که تولید ناخالص داخلی سرانه آمریکای شمالی حداقل ۳۴ برابر بیشتر از تولید ناخالص داخلی سرانه در جنوب آسیا و جنوب صحرای آفریقا بود (بانک جهانی،[5] ۲۰۲۲). علاوه بر آن، کشورها در برخی از نقاط جهان در طول زمان به شدت رشد کرده‌اند در حالی که برخی کشورهای دیگر (به ویژه در آفریقا و آسیا) رشد چندانی نداشته‌اند. متوسط تولید ناخالص داخلی اسمی در کشورهای شرق آسیا و اقیانوسیه در سال ۲۰۲۰ در مقایسه با ارقام سال ۱۹۷۰، در حدود ۳۷۱۱ برابر افزایش یافت. اما در همین دوره، کشورهای جنوب صحرای آفریقا تنها ۸۶۸ برابر رشد کردند (بانک جهانی، ۲۰۲۲). این ارقام نشان‌دهنده تفاوت رشد و نابرابری در نقاط مختلف جهان است.

یکی از مهم‌ترین دلایل تفاوت در رشد اقتصادی کشورها که در دو دهه اخیر به یک بخش جذاب در مطالعات اقتصاد رشد و اقتصاد نهادی تبدیل شده است، شیوه‌ها و تفاوت‌های حکمرانی خوب[6] در کشورهای مختلف است (آسم‌اغلو و همکاران،[7] ۲۰۰۸؛ آسم‌اغلو و رابینسون،[8] ۲۰۱۲؛ امارا و جانسا،[9] ۲۰۱۴؛ هازرنا و همکاران،[10] ۲۰۱۹؛ فواز و همکاران،[11] ۲۰۲۱؛ هوانگ و هو،[12] ۲۰۲۲). حکمرانی مفهومی گسترده است. این مفهوم دارای تعاریف بسیاری است که توسط محققان و سیاست‌گذاران ارائه شده است. برنامه توسعه ملل متحد[13] (۲۰۲۲) حکمرانی را به عنوان قدرت اجرایی، اقتصادی و سیاسی

1. Acemoglu et al
2. Emara and Jhonsa
3. Hazrana et al
4. Fawaz et al
5. www.worldbank.org
6. Good Governance
7. Acemoglu et al
8. Acemoglu and Robinson
9. Emara and Jhonsa
10. Hazrana et al
11. Fawaz et al
12. Huang and Ho
13. United Nations Development Programme (UNDP)

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

برای تنظیم امور یک کشور در هر سطح تعریف می‌کند. این تعریف شامل فرآیندهای پیچیده، مقررات و سازمان‌هایی است که از طریق آن‌ها مردم افکار خود را بیان می‌کنند و وظایف و آزادی‌های مدنی خود را اعمال می‌کنند. تعریف کافمن و همکاران[1] (۱۹۹۹) نقش برجسته‌ای در توسعه مفهومی شاخص حکمرانی داشته‌اند. آن‌ها حکمرانی را ترکیبی از سنت‌ها و نهادهایی توصیف می‌کنند که توسط دولت‌ها در هر ملتی اعمال می‌شود. این مفهوم شامل توانایی مقامات برای شناسایی و اجرای کافی سیاست‌ها و رویه‌های مؤثر در انتخاب، نظارت و تغییر دولت‌ها، در کنار احترام به دولت و شهروندان برای نهادهای تعامل اقتصادی و اجتماعی است.

از اواخر دهه ۹۰ نهادهای بین المللی سیاست‌گذاری همچون بانک جهانی،[2] برنامه عمران سازمان ملل (UNDP) و صندوق بین‌المللی پول،[3] سیاستی به نام حکمرانی خوب را به عنوان کلید معمای توسعه مطرح کردند. در این دوره، دولت و بازار هر دو نهاد اجتماعی هستند که از نقایص و کاستی‌های مختلف رنج می‌برند و توسعه در گرو رفع نقایص نهاد دولت و نهاد بازار است. در این دیدگاه، کلید توسعه در فراهم ساختن شرایط و نهادهایی است که دولت از عهده انجام وظایف حاکمیتی خود برآید و بتواند زمینه‌ساز رشد بازار و هدایت آن به نفع عامه مردم باشد (سامتی و همکاران، ۱۳۹۰). شاخص حکمرانی خوب از مهم ترین عوامل رشد و توسعه کشورها محسوب می‌شود. مطالعات توسعه و آمارهای سازمان‌های جهانی بیانگر آن است که از مهم‌ترین عوامل رشد و توسعه کشورها، حکمرانی خوب است؛ به‌طوریکه حکمرانی خوب را بنیان توسعه خوانده‌اند (جاسبی و نفری، ۱۳۸۸). جامعه‌ای که به لحاظ شاخص‌های حکمرانی خوب دارای وضعیت مناسبی است امکان تعامل و ارتباط سه حوزه دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی با همدیگر بیشتر است در نتیجه امکان برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در راستای بهبود کیفیت زندگی انسانی و ارتقا وضعیت توسعه انسانی در آن جامعه میسر است. ثبات سیاسی و حق اظهارنظر باعث بهبود وضعیت امید به زندگی، ثبات سیاسی و اثربخشی دولت باعث بهبود وضعیت آموزشی، بار مقررات، حاکمیت قانون، مبارزه با فساد، اثربخشی دولت و ثبات سیاسی باعث افزایش انگیزه سرمایه‌گذاری در جامعه و به تبع آن رشد ناخالص ملی و در نتیجه بهبود وضعیت توسعه در جامعه خواهد شد (قاضی طباطبایی و همکاران، ۱۳۹۱).

جنبه‌های نظری و تجربی رشد اقتصادی همواره مورد توجه اقتصاددانان بوده است و اثرات

1. Kaufmann et al
2. World Bank
3. International Monetary Fund

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

شاخص‌های حاکمیتی بر رشد اقتصادی در مطالعات قبلی مورد توجه قرار گرفته است. شاخص‌های حکمرانی از نظر رشد و توسعه اقتصادی نقش بسیار زیادی در محیط اقتصادی دارند. نقش حاکمیت در شکل‌گیری قانون‌گذاری، امنیت اقتصادی و اجتماعی و سایر شرایط ضروری و اساسی، زمینه‌های تولید کارآمد را فراهم می‌آورد که در نهایت رشد اقتصادی هر کشوری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین در این تحقیق سعی بر آن است تا رابطه بین شاخص‌های حکمرانی خوب با رشد اقتصادی مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. با توجه به این موضوع، هدف این مطالعه بررسی تاثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی طی دوره زمانی ۲۰۲۰-۱۹۹۶ با رویکرد گشتاورهای تعمیم‌یافته[1] (GMM) در یک نمونه شامل ایران و ۱۵ کشور دیگر (شامل عربستان، عراق، ترکیه، امارات، قطر، پاکستان، مالزی، اندونزی، روسیه، انگلستان، فرانسه، امریکا، چین، کره-جنوبی) است.

ادبیات و پیشینه پژوهش

مفهوم گسترده حکمرانی شامل سه بخش است، یعنی رویه‌ای برای انتخاب، نظارت و جایگزینی سیستم‌ها. حکمرانی خوب، توانایی دولت‌ها برای مدیریت و اجرای سیاست‌های مؤثر مشخص و ارتباط اجتماعی و اقتصادی بین دولت و شهروندانش که تضمین‌کننده قوانین و مقررات و ارتقای نهادها است را رعایت می‌کند (کافمن و همکاران، ۲۰۱۱). از سال ۱۹۹۶، بانک جهانی شش شاخص اندازه گیری حکمرانی در کشورها را به عنوان بخشی از پروژه شاخص های حکمرانی، یعنی شاخص‌های جهانی حکومت‌داری (WGI) منتشر کرده است. این شاخص شامل پاسخگویی، ثبات سیاسی، اثربخشی دولت، حاکمیت قانون، کیفیت نظارتی و کنترل فساد است (بانک جهانی، ۲۰۲۱). از دهه ۱۹۹۰، ادبیات قابل توجهی به صورت تجربی تأثیر حکمرانی و به ویژه شاخص‌های حکمرانی جدید را بر رشد اقتصادی را بررسی کرده‌اند. علی‌رغم ادبیات گسترده‌ای که اخیراً در مورد این موضوع ایجاد شده است. این مطالعات عمدتاً به دلیل تعداد مشاهدات ناکافی در زمینه شاخص حمرانی جدید، از رویکرد داده‌های پانلی برای بررسی تاثیر حکمرانی بر رشد اقتصادی استفاده کرده‌اند.

حکمرانی مفهومی گسترده و چندوجهی است. حکمرانی خوب همان‌طور که بیان شد، روشی را که قدرت دولتی برای مدیریت اجزای اقتصادی و اجتماعی آن اعمال می‌شود، توصیف می‌کند. نحوه اعمال قدرت دولت به مجموعه‌ای از نهادها مرتبط است که به عنوان کلید رشد اقتصادی درگیر هستند. با توجه

1. The Method of Generalized Moments

فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

به نورث[1] (۱۹۹۱)، گیف[2] (۱۹۹۴)، آسم‌اوغلو و رابینسون (۲۰۱۲)، آسم اوغلو و رابینسون (۲۰۱۰)، نورث و توماس[3] (۱۹۷۳) و رودریک و سوبرامانیان[4] (۲۰۰۳)، مجموعه‌ای از نهادهای اساسی برای اقتصاد مورد نیاز است. رشد این موسسات شامل حقوق مالکیت کاملاً تعریف شده، اجرای قراردادهای بی طرفانه، شکاف اطلاعاتی کم بین خریداران و فروشندگان، و شرایط اقتصاد کلان پایدار است. در مجموع، وجود این عوامل تضمین‌کننده یک رشد پایدار اقتصادی در بسیاری از کشورهای بوده است. یکی از مطالعات پیشرو در ادبیات مربوط به نهادها و تأثیر آنها بر عملکرد اقتصادی توسط آسم‌اغلو و همکاران (۲۰۱۰) نوشته شده است.. این مطالعه نشان داده است که تفاوت در عملکرد اقتصادی بین کشورها را می‌توان به تفاوت در نهادها نسبت داد. آسم‌اغلو و همکاران (۲۰۱۰) نشان دادند که استراتژی‌های مختلف استعمار منجر به انواع مختلفی از نهادها شده است که امروزه باقی مانده‌اند. مستعمرات با نرخ مرگ و میر پایین دارای سکونتگاه‌های اروپایی بالاتری بودند و بر این اساس مؤسسات قوی‌تری ساخته شدند که در نهایت تفاوت بین کشورها را از نظر عملکرد فعلی توضیح می‌دهد. علاوه بر این، مطالعه دیگر آسم‌اغلو و همکاران (۲۰۰۵) نیز نشان داده است که تفاوت بین کشورها از نظر درآمد و توسعه اقتصادی با تفاوت در نهادها توضیح داده می‌شود. در همین زمینه آسم‌اغلو و رابینسون (۲۰۰۸) نشان دادند که تفاوت در رفاه اقتصادی در بین کشورها را می‌توان با تفاوت در نهادهای سیاسی توضیح داد. مقاله آنها توصیه های سیاستی را ارائه می دهد که نشان می دهد اصلاح نهادها به کاهش فقر و افزایش رشد اقتصادی کمک می‌کند. این مطالعه همچنین نشان داده است که کشورهای در حال توسعه دارای کیفیت پایین حکومت‌داری منجر به رشد اقتصادی کمتری می شوند. سایر یافته‌های این مطالعه نیز نشان دادند که که مؤسسات سیاسی و اقتصادی زیربنای موفقیت اقتصادی هستند و درجه ساختارهای انگیزشی و رابطه دولت-بازار عامل تعیین کننده عملکرد رشد اقتصادی است.

در ادبیات نظری و تجربی، بحث‌های گسترده‌ای در مورد رابطه بین رشد اقتصادی و حکمرانی وجود دارد. سینگ (۲۰۲۲) از تکنیک همگرایی پانل برای بررسی رابطه بین رشد و شش شاخص حکمرانی در کشورهای بریکس استفاده کرد. وی به این نتیجه رسید که توسعه و حکمرانی مکمل یکدیگر هستند. این بدان معناست که رشد برای تقویت حکمرانی خوب ضروری است، در حالی که حکمرانی باعث رشد در کشورهای برزیل،

1. North
2. Grief
3. North and Thomas
4. Rodrik and Subramanian

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

روسیه، هند، چین و آفریقای جنوبی (BRICS) می‌شود. در همین راستا اوگبابور و همکاران (۲۰۲۰) با استفاده از رگرسیون حداقل مربعات دو مرحله‌ای (2SLS) و روش تعمیم یافته گشتاورها (GMM)، و طی دوره زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۷ به این نتیجه رسیدند که فساد، ناکارآمدی دولت، حاکمیت قانون، کیفیت پایین نظارتی و بی‌ثباتی سیاسی نقش برجسته‌ای در ممانعت از رشد در ۱۳ کشور در غرب آفریقا داشته‌اند.

همچنین باینه[1] (۲۰۲۲) با بررسی تأثیرات هر یک از ابعاد حکمرانی به صورت جداگانه و سپس ایجاد یک شاخص ترکیبی از حکمرانی، تأثیر حکمرانی بر رشد را در ۲۲ کشور آفریقایی طی دوره زمانی ۲۰۱۹-۲۰۰۰ مورد مطالعه قرار داد. یافته‌ها نشان داد که شاخص حکمرانی ترکیبی، علی‌رغم تأثیرات منفی فساد و اثربخشی دولت به طور جداگانه بر رشد تأثیر مثبت داشته است.

اورجی و همکاران[2] (۲۰۲۲) نیز در مطالعه‌ای طی دوره زمانی ۲۰۲۰-۱۹۹۶ و با روش ARDL به این نتیجه رسیدند که کنترل فساد باعث رشد اقتصادی در نیجریه می‌شود. آن‌ها با استفاده از مدل رگرسیون چندگانه دریافتند که افزایش نرخ کنترل فساد منجر به افزایش نرخ رشد تا ۰٫۵۴ درصد با ثبات سایر عوامل اقتصادی می‌شود. در مطالعه‌ای دیگر، حمید و همکاران[3] (۲۰۲۲)، حکمرانی خوب، همان‌طور که با کنترل فساد و گسترش دموکراسی نشان داده می شود، نقش مهمی در جلوگیری از انتشار دی اکسید کربن دارد که در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI)، که رشد اقتصادی را تقویت می‌کند، منعکس می‌شود. کسار و ینا[4] (۲۰۲۲) استدلال کردند که ثبات سیاسی در کشورهای بریکس طی دوره ۲۰۰۲-۲۰۱۸، با استفاده از روش ARDL، تأثیر مثبت بر رشد اقتصادی داشته است، در حالی که فساد تأثیری U شکل بر رشد اقتصادی دارد. در مطالعه‌ای دیگر، اولانیان و همکاران[5] (۲۰۲۲) استدلال کردند که بهبود دستاوردهای توسعه عمدتاً به تقویت نهادهای حاکمیتی در کشورهای درحال توسعه مورد مطالعه بستگی دارد. این مطالعه که با روش پانل دیتا و طی دوره زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۸ انجام شده است، نشان داده است که شاخص‌های حکمرانی تاثیر مثبت و معنی‌داری بر رشد اقتصادی این کشورها داشته است.

آنتونی-اورجی و همکاران (۲۰۱۹) نیز در مطالعه‌ای با روش ARDL و طی دوره زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۷ به این نتیجه رسیدند که کیفیت سازمانی به طور قابل توجهی بر شمول مالی و رشد اقتصادی در نیجریه تأثیر می‌گذارد. از این‌رو، آن‌ها ایجاد یک محیط سیاسی و قضایی مناسب برای افراد و شرکت ها

1. Beyene
2. Orji et al
3. Hamid et al
4. Kesar and Jena
5. Olaniyan et al

فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

را برای افزایش رشد توصیه کرده‌اند. در مطالعه‌ای دیگر، اوگبابور و همکاران (b2020) با استفاده از روش ARDL، طی دوره زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۹ در نیجریه نشان دادند که کیفیت نهادی تأثیر ناچیزی بر رشد اقتصادی نیجریه دارد. همچنین در مطالعه‌ای مشابه و با روش ARDL و طی دوره زمانی ۲۰۲۰-۱۹۹۹، شیتا و همکاران[1] (۲۰۲۲) نشان دادند که کیفیت سازمانی انبوه، تاثیر منفی و معنی‌داری بر رشد اقتصادی در در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا (MENA) داشته است.

برخی از محققین نیز پیشنهاد کرده‌اند که جهت رابطه حکمرانی-رشد بسته به عوامل اقتصادی و اجتماعی کشورها متفاوت است. فواز و همکاران[2] (۲۰۲۱) نمونه ای از ۱۱ کشور در حال توسعه را از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۸ بر اساس سطوح درآمد (بالا یا پایین) طبقه بندی کردند. آن‌ها با استفاده از روش پانل اثر ثابت نشان دادند که در مقایسه با کشورهای با درآمد بالا، کنترل فساد مانع پیشرفت اقتصادی در کشورهای کم‌درآمد می‌شود. علت این موضوع ممکن است پایین بودن اعتبار رسانه‌ها در این کشورها و چه آزاد و چه غیر آزاد باشد. آنها همچنین به این نتیجه رسیدند که حاکمیت قانون و کنترل فساد به طور قابل توجهی بر رشد اقتصادی تأثیر گذاشته است.

اوناه و همکاران[3] (۲۰۲۱) با استفاده از روش های رگرسیون چندکی و طی دوره زمانی ۱۹۹۸ تا ۲۰۱۸ نشان دادند که کیفیت نهادی تا حد زیادی بر رشد در ۴۸ کشور آسیایی، به ویژه در کشورهای کم درآمد تأثیر می‌گذارد. این نتیجه با نتایج مطالعات عبداللهی و همکاران[4] (۲۰۱۹)، فیکادو و همکاران[5] (۲۰۱۹) و دیکسون و همکاران[6] (۲۰۲۱) در مورد تأثیر مثبت کیفیت نهادی بر رشد اقتصادی در کشورهای آفریقایی مطابقت داشته است. علاوه بر این، هلیول (۱۹۹۲) تأثیر دموکراسی را بر رشد اقتصادی بررسی کرد. او تأثیر منفی ناچیز دموکراسی را بر رشد کشورهای کم درآمد دریافت، در حالی که تأثیر مثبتی بر رشد کشورهای با درآمد بالا دارد.

در ایران نیز برخی مطالعات از رویکردهای سری زمانی برای ایران و یا از روش پانل برای نمونه‌های کشوری، به بررسی تاثیر شاخص حکمرانی و یا اجزای آن بر رشد اقتصادی پرداخته‌اند. در ادامه برخی از مهم‌ترین مطالعات مرور خواهند شد.

1. Shittu et al
2. Fawaz et al
3. Oanh et al
4. Abdullahi et al
5. Fikadu et al
6. Dickson et al

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

کمیجانی و سلاطین (۱۳۸۷) در مطالعه‌ای به بررسی تاثیر حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی درگروه کشورهای منتخب OPEC و OECD طی دوره زمانی۲۰۰۷-۱۹۹۶ با روش داده‌های تلفیقی پرداختند. یافته‌های این مطالعه نشان داد که ارتباط مثبت و معنی داری میان شاخص کیفیت حکمرانی و رشد اقتصادی در هر دو گروه وجود دارد. همچنین براساس سایر نتایج این مطالعه، میزان تاثیر گذاری شاخص کیفیت حکمرانی بر رشد اقتصادی در گروه کشورهای عضو OPEC بیشتر از گروه کشورهای عضو OECD بوده است. از سوی دیگر، شاخص ثبات سیاسی در گروه کشورهای عضو OPEC و شاخص کنترل فساد در گروه کشورهای عضو OECD دارای بیشترین تاثیر بر نرخ رشد اقتصادی بوده‌اند.

نصیرخانی (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر حکمرانی‌خوب به عنوان شاخص‌اخلاقی بر رشد اقتصادی در کشورهای درحال توسعه طی دوره زمانی ۲۰۱۲-۱۹۹۶ با روش پانل دیتا پرداختند. یافته های این مطالعه نشان داد که در طی زمان با افزایش کیفیت حکومت به میزان یک درصد، رشد پنج درصدی تولید ناخالص داخلی برای کشورهای مورد مطالعه را داشته است.

کریمی و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی نقش و اثرات حکمرانی خوب در رشد اقتصادی ایران طی دوره زمانی ۱۳۶۲ تا ۱۳۹۴ با روش الگوی تصحیح خطای برداری پرداختند. نتایج حاصل از برآورد مدل نشان داد که حکمرانی دارای تأثیرگذاری مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی است. نتایج سایر متغیرها نیز بیان‌گر وجود رابطه مثبت بین نرخ اشتغال، سرمایه‌گذاری، درآمدهای مالیاتی، مخارج واقعی دولت و نرخ تورم با رشد اقتصادی است. همچنین بازبودن تجاری تأثیر منفی بر رشد اقتصادی ایران داشته است.

ملکی حسننوند و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر همزمان حکمرانی خوب واجزای مخارج دولتی بر رشد اقتصادی در کشورهای حوزه منا طی دوره زمانی ۲۰۱۷-۲۰۰۲ با روش پانل پویا (GMM) پرداختند. هدف این پژوهش بررسی تأثیر هم‌زمان حکمرانی خوب و اجزای مخارج دولتی بر رشد اقتصادی در کشورهای حوزه منا است. نتایج نشان داد که حکمرانی خوب (میانگین وزنی شش شاخص) و مخارج دولتی دارای تأثیر مثبت و معنی‌داری بر رشد اقتصادی هستند. تأثیر متغیرهای تولید ناخالص داخلی دوره گذشته و باز بودن تجارت بر رشد اقتصادی مثبت و معنی‌دار بوده است. همچنین تأثیر متغیر مخارج امور اقتصادی و متغیر مخارج امور عمومی بر رشد اقتصادی منفی و معنی‌دار است و اثر متغیر مخارج اجتماعی(مخارج بهداشتی) بر رشد اقتصادی مثبت و معنی‌دار است. براساس سایر نتایج، شاخص حکمرانی خوب که از ترکیب شش شاخص موجود به روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی به‌دست‌آمده است، در یک االگوی دیگر تخمین زده‌شده است که نشان‌دهنده رابطه‌ی مثبت با تأثیر بیشتر بر رشد اقتصادی است.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

برهانی‌پور و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای به تاثیر شاخص حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی کشورهای با درآمد سرانه متوسط و بالا با رهیافت غیرخطی انتقال ملایم در داده‌های تابلویی (PSTR) طی دوره زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۸ پرداختند. نتایج این مطالعه بیان‌گر شدت یافتن تأثیر مثبت شاخص‌های حکمرانی خوب، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، درجه باز بودن اقتصاد و مخارج تحصیل در مقادیر بالاتر از حد آستانه‌ای محاسبه شده برای حکمرانی خوب بوده است. همچنین ضریب تأثیرگذاری متغیر نرخ تورم در هر دو رژیم منفی و معنی‌دار می‌باشد که البته در رژیم دوم از شدت تأثیرگذاری آن کاسته شده است. بر اساس نتایج حاصل از این مطالعه می‌توان بیان کرد ارتقای شاخص حکمرانی خوب و ایجاد نهادهای کارآمد در کشورهای با درآمد سرانه متوسط و بالا به بهبود رشد اقتصادی این کشورها منجر می‌شود. علاوه بر این، سه مؤلفه شفافیت و پاسخگویی، اثربخشی دولت و کنترل فساد اداری نیز دارای تأثیرگذاری مثبت و معنی‌دار بر رشد تولید ناخالص داخلی حقیقی می‌باشند.

صادقی عمروآبادی و کاظمی (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای به تحلیل اثر حکمرانی خوب و چرخه‌های سیاسی بر تغییرات نقدینگی و کسری بودجه در ایران طی دوره زمانی ۱۳۹۷-۱۳۵۷ با روش GMM پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که اثر متغیر حکمرانی خوب بر متغیر تغییرات نقدینگی و کسری بودجه منفی و معنادار است. همچنین نتایج نشان می‌دهد اثرات ضربی (تعاملی) شاخص حکمرانی خوب و متغیرهای مجازی انتخابات بر متغیرهای وابسته تغییرات نقدینگی و کسری بودجه منفی و معنادار است. این نتایج نشان می‌دهد با یک حکمرانی خوب می‌توان تغییرات کسری بودجه و نقدینگی ناشی از چرخه‌های سیاسی را در اقتصاد ایران کنترل کرد؛ بنابراین، پیشنهاد به تقویت شاخص‌های حکمرانی خوب در جهت کنترل چرخه‌های تجاری می‌شود.

مروری بر گزارش ۲۰۲۱ شاخص حکمرانی خوب

شاخص حکمرانی خوب، هرساله و برای حدود ۱۰۴ کشور دنیا و به صورت کلی و هم هم در ۶ زیربخش آن آن است که شامل موارد زیر است:

- شاخص حق اظهار نظر و پاسخ‌گویی
- شاخص ثبات سیاسی
- شاخص کارایی و اثربخشی دولت
- شاخص کیفیت قوانین و مقررات

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

- شـاخص حاکمیـت قانون
- شاخص کنترل فساد

در سال ۲۰۲۱، بهترین عملکرد در زمینه شاخص حکمرانی در بین کشورهای مورد بررسی مربوط به کشور فنلاند است که در ۳ شاخص از ۶ شاخص تشکیل دهنده شاخص کلی حکمرانی در رتبه اول بوده است. در جدول (۱) کشورهای دارای بدترین عملکرد و بهترین عملکرد نشان داده شده است. کشور ونزوئلا نیز دارای بدترین عملکرد در بین کشورهای مورد بررسی بوده است.

جدول (۱): بهترین و بدترین عملکردها در شاخص حکمرانی خوب در سال ۲۰۲۱

بهترین عملکرد		بدترین عملکرد	
رتبه	کشور	رتبه	کشور
۱	فنلاند	۹۵	زامبیا
۲	سوئیس	۹۶	بورکینافاسو
۳	سنگاپور	۹۷	لبنان
۴	هلند	۹۸	ماداگاسکار
۵	دانمارک	۹۹	ایران
۶	نروژ	۱۰۰	مالی
۷	سوئد	۱۰۱	موزامبیک
۸	آلمان	۱۰۲	نیجریه
۹	نیوزلند	۱۰۳	زیمبابوه
۱۰	کانادا	۱۰۴	ونزوئلا

با توجه به جدول (۱)، کشورهای فنلاند، سوئیس، سنگاپور، هلند و دانمارک، ۵ کشور دارای بهترین عملکرد در زمینه شاخص حکمرانی خوب در بین ۱۰۴ کشور مورد بررسی بوده‌اند. همچنین کشورهای ونزوئلا، زیمبابوه، نیجریه، موزامبیک و مالی دارای بدترین عملکرد در زمینه شاخص حکمرانی خوب رد بین کشورهایی مورد بررسی بوده‌اند.

روش‌شناسی و مدل پژوهش

در مطالعات اقتصادسنجی، الگوهایی که در برآورد آن‌ها اثرات غیرقابل مشاهده ویژه هر کشور و وجود وقفه مربوط به متغیر وابسته در متغیرهای مستقل، یک مساله و ایراد اساسی است. در چنین وضعیتی

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

عمدتاً به دلیل مشکل خودهمبستگی که به جهت همبستگی بین اجزاء اخلال و وقفه متغیر وابسته ایجاد می‌شود، از برآوردگر گشتاورهای تعمیم‌یافته[1] (GMM) که بر اساس مدل‌های پویای پانلی است استفاده می‌شود (آرلانو،[2] ۲۰۳۳). روش گشتاورهای تعمیم‌یافته (GMM) همچنین برای تخمین پارامترها در مدل های آماری که برآوردگر حداکثر درست‌نمایی قابل اجرا نیست نیز کاربرد دارد. به بیانی دیگر، روش GMM، یک روش عمومی برای تخمین پارامترها در مدل های آماری و به ویژه مدل‌های نیمه پارامتریک است که در آن پارامتر مورد نظر محدود است و شکل کامل تابع توزیع داده‌ها ممکن است مشخص نباشد و برآوردگر حداکثر درست‌نمایی نیز قابل استفاده نباشد (بارو و لی،[3] ۱۹۹۶). برای تخمین مدل به وسیله این روش لازم است ابتدا متغیرهای ابزاری به‌کار رفته در مدل مشخص شوند. سازگاری تخمین‌زننده GMM به معتبر بودن فرض عدم همبستگی سریالی جملات خطا و ابزارها بستگی دارد. این اعتبار می‌تواند به‌وسیله دو آزمون تصریح شده توسط آرلانو و باند (۱۹۹۱)، آرلانو و بوور[4] (۱۹۹۵) آزمون شود. اولی آزمون سارگان[5] (۱۹۵۸) از محدودیت‌های از پیش تعیین شده است که معتبر بودن ابزارها را آزمون می‌کند. دومی بررسی خودهمبستگی از درجه ۱ و ۲ است. این آزمون وجود همبستگی سریالی مرتبه دوم در جملات خطای تفاضلی مرتبه اول را آزمون می‌کند. عدم رد فرضیه صفر در هر دو آزمون شواهدی دال بر فرض عدم همبستگی سریالی و معتبر بودن ابزارها فراهم می‌کند. به‌عبارتی برآوردگر GMM زمانی سازگار است که همبستگی سریالی مرتبه دوم در جملات خطا از معادله تفاضلی برآورد وجود نداشته باشد، اما از درجه ۱ وجود داشته باشد (آرلانو و باند،[6] ۱۹۹۱). آزمون سارگان (۱۹۵۸) نیز اعتبار ابزارها را بررسی می‌کند. ابزارها زمانی معتبر هستند که بین ابزارها و جملات خطا همبستگی وجود نداشته باشد. در مجموع، روش GMM شامل یه بخش اساسی است. نمایش مدل در قالب شرایط گشتاوری، تخمین پارامترهای مدل با استفاده از شرایط گشتاوری نمونه و در نهایت ارزیابی اعتبار مدل و کارایی پارامترها که با استفاده از آزمون سارگان و خودهمبستگی از درجات ۱ و ۲ انجام می‌شود. مدل رگرسیون در حالت کلی به شکل زیر نوشته می‌شود:

$$Y_{it} = \alpha + \beta Y_{it-1} + \gamma X_{it} + \eta_i + \varepsilon_{it} \qquad (1)$$

1. Generalized Moments Method
2. Arellano
3. Barro and Lee
4. Arellano and Bover
5. Sargan Test
6. Arellano and Bond

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

در رابطه (۱)، متغیر وابسته است. Yt-i نیز وقفه متغیر وابسته است. X نیز برداری از متغیرهای مستقل مدل است. نیز اثرات ویژه فردی مستقل از زمان و ε جمله اخلال است.

$$GR_{it} = \beta_0 + \beta_1 Y_{it-J} + \beta_2 GOV1_{it} + \beta_3 GOV2_{it} + \beta_4 GOV3_{it} + \beta_5 GOV4_{it} + \beta_6 GOV5_{it} + \beta_7 GOV6_{it} + \beta_8 FO_{it} + \beta_9 TR_{it} + \beta_{10} SC_{it} + \varepsilon_{it}$$

متغیرهای به‌کار رفته در این مطالعه به‌صورت زیر هستند:

رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۲۰۱۵ (GR)

شاخص حق اظهـار نظـر و پاسـخ‌گـویی (GOV1)

شـاخص ثبـات سیاسـی (GOV2)

شـاخص کارایی و اثربخشی دولت (GOV3)

شاخص کیفیت قـوانین و مقـررات (GOV4)

شـاخص حاکمیـت قانون (GOV5)

شاخص کنترل فساد (GOV6)

تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (FO)

تجارت خارجی به صورت درصدی از GDP (TR)

سرمایه انسانی (مخارج آموزشی به صورت درصدی از GDP (SC)

کلیه داده‌های مورد نیاز برای این مطالعه از وب سایت بانک جهانی[1] برای دوره زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۰ گردآوری شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار ایویوز نسخه ۱۲ استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

قبل از تخمین مدل با استفاده از روش GMM باید آزمون مانایی برای کلیه متغیرهای الگوی مورد پژوهش انجام بگیرد.. آزمون‌های مانایی واحد در داده‌های پانلی توسط کواه[2] (۱۹۹۴) پایه‌ریزی شد و توسط لین و لوین و چو[3] (۱۹۹۲)، ایم و پسران و شین[4] (۱۹۹۷) ادامه یافت. لین، لوین و چو (LLC) در مطالعات خود بیان کردند که در داده‌های پانلی، استفاده از آزمون مانایی مربوط به این داده‌ها دارای قدرت آزمون

1. www.worldbank.org
2. Quah
3. Line & Levin
4. Im, Pesaran, shin (IPS)

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

بیشتری نسبت به استفاده از آزمون ریشه واحد برای هر مقطع به طور انفرادی می‌باشد. یافته‌های مربوط به آزمون مانایی لوین و چو (LLC) و ایم و همچنین پسران و شین (IPS) در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول (۲): نتایج آزمون ریشه واحد LLC

متغیر و نماد	ایم، شین و پسران	لین و لوین و چو
	احتمال آماره آزمون	احتمال آماره آزمون
رشد تولید ناخالص داخلی (GR)	۰/۰۰	۰/۰۰
شاخص حق اظهار نظر و پاسخ‌گویی (GOV1)	۰/۰۰	۰/۰۰
شاخص ثبات سیاسی (GOV2)	۰/۰۰	۰/۰۰
شاخص کارایی و اثربخشی دولت (GOV3)	۰/۰۰۳	۰/۰۲۱
شاخص کیفیت قوانین و مقررات (GOV4)	۰/۰۰	۰/۰۰
شاخص حاکمیت قانون (GOV5)	۰/۰۳۱	۰/۰۱۱
شاخص کنترل فساد (GOV6)	۰/۰۰	۰/۰۰
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (FO)	۰/۰۰	۰/۰۰
تجارت خارجی به صورت درصدی از GDP (TR)	۰/۰۰	۰/۰۰
سرمایه انسانی (مخارج آموزشی به صورت درصدی از GDP (SC)	۰/۰۱۲	۰/۰۰

منبع: نتایج تحقیق

یافته‌های مربوط به آزمون مانایی در نتایج جدول (۲) نشان می‌دهد که فرضیه صفر آزمون مانایی، مبنی بر وجود ریشه واحد (یا نامانایی) مربوط به متغیرهای الگوری مورد بررسی، رد شده است، به بیانی دیگر، متغیرهای مورد بررسی در این مطالعه، مانا بوده است. در جدول (۳) نتایج برآورد مدل با روش GMM ارائه شده است.

جدول (۳): نتایج برآورد مدل با روش GMM

متغیر	ضریب	آماره t
GR (-1)	۰/۱۰۶	۳/۸۹
GOV1	۰/۰۲۳۴	۱/۶۹
GOV2	۰/۸۱۳	۲/۲۷
GOV3	۰/۱۲۰	۱/۹۰
GOV4	۰/۰۶۵	۱/۱۷
GOV5	۰/۰۷۸۴	۱/۷۳
GOV6	۰/۰۴۵	۲/۱۹

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

TR	۰/۰۷۵۶	۱/۷۲
FO	۰/۰۴۳۴	۱/۹۱
SC	۰/۰۰۱۰	۲/۰۱۴

منبع: یافته‌های تحقیق

همچنین نتایج مربوط به آزمون خودهمبستگی از درجه (۱) و (۲) و همچنین آزمون سارگان در جدول (۴) ارائه شده است.

جدول (٤): نتایج آزمون سارگان و خودهمبستگی

آزمون	آماره	احتمال
سارگان	۱/۷۵۹	۰/۶۷۴
خودهمبستگی از درجه (۱)	۱/۰۴	۰/۰۰
خودهمبستگی از درجه (۲)	۰/۸۳۵	۰/۳۴۷

منبع: یافته‌های تحقیق

براساس یافته‌های جدول (۴) فرض صفر آزمون سارگان (معتبر بودن ابزارهای مورد استفاده) را نمی‌توان رد کرد. بنابراین می‌توان گفت که ابزارهای مورد استفاده معتبر بوده‌اند. به بیانی دیگر بین ابزارهای مورد استفاده و جملات اخلال، همبستگی وجود نداشته است. همچنین براساس یافته‌های آزمون خودهمبستگی، فرض صفر آزمون خودهمبستگی از درجه (۱) برقرار و از درجه ۲ وجود نداشته است. بنابراین آزمون‌های برازش مدل نیز بیان‌گر برازش مناسب مدل برآوردی با روش GMM بوده است.

نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که رد بین شاخص‌های حکمرانی خوب، متغیرهای شاخص حق اظهرنظر و پاسخ‌گویی، ثبات سیاسی و حاکمیت قانون اثر مثبت معنی‌دای بر رشد اقتصادی در سطح ۱۰ درصد خطا داشته‌اند. همچنین شاخص‌های کارایی و اثربخشی دولت و شاخص کنترل فساد به ترتیب اثر مثبت و منفی در سطح ۵ درصد خطا بر رشد اقتصادی داشته‌اند. همچنین شاخص کیفیت قوانین و مقررات اثر معنی‌داری بر رشد اقتصادی در کشورهای مورد مطالعه نداشته است. حکمرانی خوب یکی از مهم‌ترین ملاک‌های رشد و توسعه اقتصادی در جهان امروز، بدون وجود ثبات سیاسی، اثر بخشی سیاست‌های دولت، آزادی بیان و اظهارنظر و همچنین قوانین مناسب و باکیفیت و حاکمیت مناسب آن‌ها رسیدن به سطوح بالای توسعه اقتصادی، بسیار سخت و دشور است. براساس آمارهای جهانی، توسعه‌یافته‌ترین کشورهای جهان از لحاظ شاخص‌های حکمرانی خوب نیز در بین کشورهای نخست رده‌بندی جهانی نیز قرار دارند. ثبات سیاسی تضمین تولید، رشد و تداوم آن است. از سوی دیگر برای کاهش نااطمینانی فعالیت‌های اقتصادی، وجود قوانین مناسب و با کیفیت و همچنین حاکمیت آن یک

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

شرط اصلی و اساسی است تا مالکیت تولید و منافع تولید کننده را تضمین کند. از سوی دیگر کاهش سطح فساد در جامعه، سبب افزایش بهره‌وری و به‌کارگیری منابع در بهینه‌ترین شرایط تولید و افزایش کارایی نیز می‌شود. کارایی و اثربخشی دوبت نیز برای اجرای سیاست‌های اقتصادی دولت و همچنین پیشبرد برنامه‌های توسعه در هر کشوری و به ویژه در کشورهای درحال توسعه مانند ایران، یک شرط اساسی و ضروری است. زمانی که شاخص جمرانی در وضعیت مناسیب قرار می‌گیرد، عمدتاً کارایی دولت، کیفیت قوانین و حاکمیت آن‌ها، و آزادی اظاهر نظر در جامعه نیز افزایش و همزمان با آن نیز، سطح فساد اقتصادی و اداری نیز کاهش می‌یابد که تمامی این موارد از طریق کاهش نااطمینانی، بهبود چشم‌انداز اقتصادی، افزایش بهره‌وری و کارایی و کاهش نابرابری، به رشد پایدار اقتصادی نیز منجر خواهد شد.

براساس سایر نتایج این مطالعه، تاثیر متغیرهای تجارت خارجی، سرمایه انسانی و تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بر رشد اقتصادی مثبت و معنی‌دار بوده است.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

نتایج این مطالعه حاکی از آن است که حکمرانی یکی از عوامل اصلی رشد اقتصادی است. این نتایج در راستای نتایج مشابه مطالعات قبلی هلیول (۱۹۹۲)، هوانگ و هو (۲۰۱۷)، فراج و همکاران است (۲۰۱۸) و بسیاری از مطالعات دیگر در این زمینه است. از نظر تأثیر مثبت همه ابعاد حکمرانی بر رشد به عنوان یک توصیه سیاستی، دولت‌ها یا سیاست‌گذاران باید تمرکز خود را از متغیرهای اقتصادی به متغیرهای سیاسی و اقتصادی که بر رشد اقتصادی تأثیر می‌گذارند گسترش دهند. آنها باید تمام تلاش خود را برای دست‌یابی به حکمرانی خوب و افزایش رشد اقتصادی انجام دهند. این ممکن است مستلزم مجموعه‌ای از اقدامات سیاسی باشد. برای این موضوع، پیشنهادات زیر ممکن است مفید باشند:

در کنار سیاست‌های خوب، کشور باید قوانین و مقررات را به شدت اجرا کند. حاکمیت قانون یکی از ویژگی‌های حیاتی حکمرانی است که از رشد اقتصادی حمایت می‌کند، زیرا ارتباط نزدیکی با حقوق مالکیت و کنترل فساد دارد. همچنین تقویت سنگ بنای دموکراسی با افزایش توانایی شهروندان برای پیوستن و مشارکت در زندگی مدنی و اجتماعی-سیاسی بدون ترس از تبعیض یا ظلم ضروری است. دولت‌ها نیز باید یک سیاست سخت‌گیرانه برای مبارزه با فساد اعمال کنند. عدم وجود فساد باعث افزایش اعتماد مصرف‌کننده و سرمایه‌گذار و افزایش کارایی نهادی جامعه می‌شود. بنابراین، سیاست‌گذاران باید سیاست‌های سازنده‌ای مانند بهبود دستمزدها را برای مهار فساد اتخاذ کنند. دولت‌ها همچنین باید با تضمین ثبات سیاسی، محیط بهتری برای سرمایه‌گذاری ایجاد کنند. بی‌ثباتی سیاسی ممکن است مردم را به تقاضای مصرف بیشتر برانگیزد؛ زیرا ممکن است پس انداز آن‌ها بی‌ارزش شود. از این‌رو نرخ پس انداز به شدت کاهش می یابد. از طرف دیگر، تقاضای سرمایه‌گذاران برای سرمایه ثابت نیز با افزایش عدم اطمینان سیاسی کاهش می‌یابد. در نتیجه، بی‌ثباتی سیاسی بر دو مؤلفه حیاتی که رشد اقتصادی را تشویق می‌کنند تأثیر منفی می‌گذارد که شامل سرمایه‌گذاری و پس‌انداز است. توانایی سیاست‌گذاران برای اتخاذ تصمیمات موفق سیاسی برای تشویق توسعه بخش خصوصی در کیفیت نظارتی خوب باید همواره مورد سنجش و بررسی قرار بگیرد. همچنین کنترل فساد یک عامل تعیین‌کننده حیاتی در رشد اقتصادی است. مدیریت هر دو شاخص کنترل فساد و ثبات سیاسی و عدم وجود خشونت/تروریسم به طور موثر برای افزایش رشد اقتصادی مهم است. ویژگی‌های خاص منطقه‌ای و سطح درآمد کشور ارتباط نزدیکی با کیفیت حکمرانی دارد. کنترل فساد عامل تعیین کننده حیاتی رشد اقتصادی است و بنابراین، کشورها باید هم ثبات سیاسی و هم کنترل فساد را بهبود بخشند تا رشد اقتصادی خود را افزایش دهند.

فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

فهرست منابع

برهانی پور, علیرضا, گرائی نژاد, غلامرضا, دقیقی اصلی, علیرضا, & هادی نژاد, منیژه. (۱۴۰۰). تاثیر شاخص حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی کشورهای با درآمد سرانه متوسط و بالا (رهیافت غیرخطی انتقال ملایم در داده‌های تابلویی). پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی شماره ۱۲ (۴۵) صص: ۱۱۴-۹۵.

جاسبی، عبداله و نفری، ندا (۱۳۸۸). طراحی الگوی حکمرانی خوب بر پایه نظریه سیستم باز. فصلنامه علوم مدیریت ایران. سال چهارم، شماره شانزدهم، صص ۸۵-۱۱۷.

سامتی، مرتضی؛ رنجبر، همایون و محسنی، فضیلت (۱۳۹۰). تحلیل تاثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر شاخص توسعه انسانی مطالعه موردی: کشورهای جنوب شرقی آسیا (ASEAN). فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، سال اول، شماره چهارم، صص ۲۲۳-۱۸۳.

صادقی عمروآبادی, بهروز, & کاظمی, احسان. (۱۴۰۱). تحلیل اثر حکمرانی خوب و چرخه‌های سیاسی بر تغییرات نقدینگی و کسری بودجه در ایران. پژوهش‌های اقتصادی ایران شماره ۲۷ (۹۰)؛ صص: ۲۰۷-۱۷۱.

قاضی‌طباطبایی، محمود؛ نصرتی، روح‌اله و کاظمی، علی (۱۳۹۱). ارزیابی الگوی نظری حکمرانی خوب در تبیین وضعیت توسعه انسانی. مجله توسعه روستایی، سال چهارم، شماره یکم، صص ۵۲-۳۹.

کریمی، محمدشریف؛ دورباش، معصومه؛ حیدریان، مریم. (۱۳۹۶) به بررسی نقش و اثرات حکمرانی خوب در رشد اقتصادی ایران، اولین همایش بین‌المللی برنامه‌ریزی اقتصادی توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای. اردیبهشت ۱۳۹۶.

کمبجانی، اکبر؛ سلاطین، پروانه. (۱۳۸۷). تاثیر حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی درگروه کشورهای منتخب OPECو OECD. فصلنامه علمی مدلسازی اقتصادی, ۲(۶), ۱-۲۴.

نصیرخانی پرویز (۱۳۹۳). تأثیر حکمرانی‌خوب به عنوان شاخص‌اخلاقی بر رشد اقتصادی. نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی شماره ۳ دوره (۷):۱۰۴-۸۵.

Acemoglu, D., & Robinson, J.A. (2012). Why nations fail: the origin of power, prosperity and poverty, London, the United Kingdom: Profile Books Ltd.

Acemoglu, D., & Robinson, J.A. (2012). Why nations fail: the origin of power, prosperity and poverty, London, the United Kingdom: Profile Books Lt.

Acemoglu, D., Robinson, J.A. (2010). Why is Africa poor? Economic History of Developing Regions. 25(1). 21-50.

Acemoglu, Daron and James A. Robinson (2008), "The Role of Institutions in Growth and Development". The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, WP#10.

Arellano, M. (2003). Panel Data Econometrics. New York: Oxford University Press.

Arellano, M. and S. Bond. (April 1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo .

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

Barro, R.J; Lee, X. (1995). Economic Growth, New York: McGraw-Hill, Inc.

Emara, N., Jhonsa, E. (2014), "Governance and Economic Growth: The Case of Middle East and North African Countries", Journal of Development and Economic Policies, 16(1): 47-71.

Fawaz, F., Mnif, A. and Poplaville, A. (2021), "Impact of governance on economic growth in developing countries: a case of HIDC vs LIDC", Journal of Social and Economic Development, Vol. 23 No. 1, pp. 44-58.

Hazrana, J., Birthal, P.S., Negi, D.S., Mani, G. and Pandey, G. (2019). "Spatial spill-overs, structural transformation and economic growth in India", Agricultural Economics Research Review, Vol. 32 No. 2, pp. 145-158.

Huang, C.J. and Ho, Y.H. (2022). Governance and economic growth in Asia", The North American Journal of Economics and Finance, Vol. 39, pp. 260-272.

Kaufmann, D., Kraay, A. and Zoido-Lobaton, P. (1999), Governance matters", World Bank Policy Research Working Paper Series No. 2196, The World Bank.

North, D.C.,& Thomas R.P.(1973).The rise of the western world: a new economic history. Cambridge,the United Knigdom: Cambridge university press.

North,D.C. (1991). Institutions. The Journal of Economic Perspectives.5 (1).97-112.

Rodrick, D., & Subramanian, A. (2003). The primacy of institutions (and what this does and does notmean). Finance and Development. 31-34.

World Bank Indicator. (2022). Address: www.worldbank.org.

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۵۰۱۰۳

به این مقاله این‌گونه ارجاع دهید:

زرینی، ابراهیم (۱۴۰۴)، «بررسی تاثیر حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی در کشورهای اسلامی منتخب و کشورهای صنعتی: رویکرد GMM» فصلنامهٔ پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س۱۵، ش۱، بهار۱۴۰۴، صص ۶۶-۴۷.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]